

***Historické souvislosti sociální
práce***

a

sociální politiky

2010/2011

Část 4

Moderní doba

19. – 20.století

Rekapitulace minulých témat

- **Základní idea.**

Sociální aktivity odpovídají stavu společnosti: technicko ekonomickému, sociálně-politickému a morálně kulturnímu.

- **Významné etapy dějin**

Starověk, středověk,

zámořské objevy, (renesance, reformace, protireformace),

průmyslová revoluce (osvícenství, lidská práva,

volnost, rovnost, bratrství , politické revoluce, rozpad feudálního systému, vznik národních států)

- **Moderní doba a její sociální problémy**

Základní ideové proudy 19.století

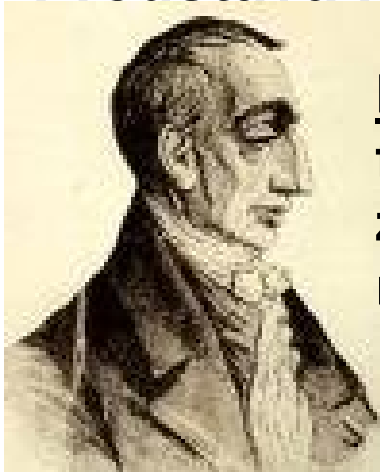
- **Utopický socialismus**
- **Marxismus**
- **Anarchismus**
- **Liberalismus**
- **Konzervativní přístupy**
- **Sociální učení Církve**

UTOPICKÝ SOCIALISMUS

(rovnostářský komunismus)

Utopia – název knihy anglického filosofa 16.století Thomase Mora (navazuje na Platonovy představy)

Představa ideální spravedlivé společnosti

Henri de Saint Simon (1760-1825)
francouzský myslitel
změna poměrů spojením vědy,
náboženství a morálky

Charles Fourier (1772-1837)
francouzský filosof-materialista
neúspěšné pokusy
o založení pracovních komun

Robert Owen (1771-1858)
britský podnikatel
snažil se o vytvoření dobrých
pracovních podmínek

Marxismus

**Karel Marx
(1818-1883)**

**Bedřich Engels
(1820-1895)**

**Zakladatelé socialistické teorie i praxe
socialistického hnutí**

**Nastolení spravedlivé společnosti násilnou cestou
proletářské revoluce**

Vyvlastnění výrobních prostředků

Vznik dělnických – sociálně demokratických stran

Komunistický manifest 1848

„Proletáři všech zemí spojte se!“

Nejbližší cíl komunistů je týž jako cíl všech ostatních proletářských stran: ztvárnění proletariátu ve třídu, svržení panství buržoazie, vydobytí politické moci proletariátem. ...

...Prvním krokem v dělnické revoluci je pozvednutí proletariátu na panující třídu, vydobytí demokracie. Proletariát využije svého politického panství k tomu, aby postupně vyrval buržoazii všecken kapitál, soustředil všechny výrobní nástroje v rukou státu, tj. proletariátu zorganizovaného v panující třídu, a co nejrychleji rozmnožil sumu výrobních sil. To se ovšem může stát nejprve jen despotickými zásahy do vlastnického práva a do buržoazních výrobních vztahů. ...

Komunismus – bolševismus

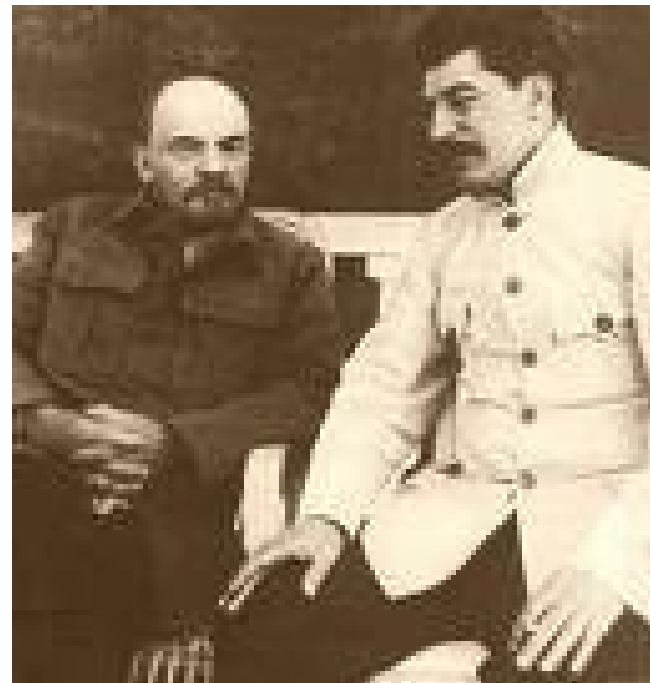
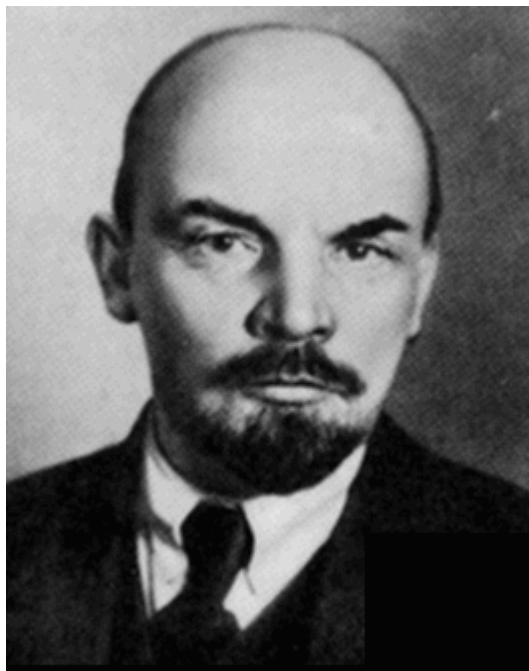
marxismus-leninismus

- **Specifická hospodářská, sociální a politická situace v Rusku**
- **Rozpracování učení Karla Marxe a Bedřicha Engelse na podmínky Ruska**
- **Možnost uskutečnění proletářské revoluce v jedné zemi**
- **Diktatura proletariátu**
- **V roce 1903 se Ruská sociálně demokratická strana rozdělila na dvě křídla „bolševiků“ a „menševiků“**
- **1905 neúspěšný pokus o revoluci**
- **V únoru 1917 první fáze revoluce, svržení cara, prozatímní (buržoazní)vláda**
- **Bolševická revoluce v říjnu 1917**

Vladimír Iljič Uljanov - Lenin (1870-1924)

Teoretik i praktický vůdce revoluce

První představitel sovětského státu

Josip Vissarionovič Džugašvili - Stalin **(1878-1953)**

Leninův spolupracovník a nástupce
Diktátor a představitel bolševických represí

Lev Davidovič Trockij (Bronštein) (1879 - 1940)

**Leninův spolupracovník
Faktický realizátor říjnové revoluce
Soupeř a odpůrce J.V.Stalina
1929 vypovězen ze Sovětského svazu
1940 v Mexiku zavražděn na příkaz
Stalina
Teoretik „permanentní revoluce“
Zakladatel trockismu**

Anarchismus

Anarchisté odmítají hierarchii, zejména v její společenské podobě:

- **státní moc,**
- **formální centralizovanou organizaci,**
- **ekonomickou moc kapitálu,**
- **právní řád ve formě zákonů vytvářených elitou.**

Tvrdí, že lidská pospolitost se umí seberegulovat a spravovat bez těchto umělých a člověku nepřírozených překážek.

Cílem anarchismu je uskutečnit společnost, která stojí na vzájemně se podporujících principech rovnosti a svobody.

Ideové kořeny a proudy anarchismu

- **Antická filosofie, různá náboženská hnutí, osvícenství.**
- **Anarchistické myšlenky se uplatnily ve všech sociálních hnutích.**
- **Anarchismus se rozvíjel současně s marxismem, ale nikdy se s ním neztotožnil.**
- **V anarchismu nacházíme různé proudy: individualismus, kolektivismus, důraz na genderovou a ekologickou problematiku, antiglobalizační postoje.**
- **Anarchismus významně ovlivňoval umělce a levicové intelektuály.**

Projevy anarchismu

- **Anarchisté aktivně vystupovali v Pařížské komuně 1871.**
- **Na konci 19. století se soustředili na individuální teroristické akce (atentáty).**
- **Měli velký podíl na bolševické revoluci 1917**
- **Ve 30. letech 20.století bojovali ve Španělsku.**
- **V 60. letech se aktivizovali v západní Evropě ve studentských bouřích a ovlivnili hnutí Hippies a PUNK.**
- **Od konce 20. století se zaměřují především na boj proti globalizaci.**

Představitelé anarchismu

Pierre-Joseph Proudhon (1809 – 1865)

„otec anarchismu“ – typograf, teoretik-samouk . poslanec, podporoval dělnické spolky, mutualismus, pozitivní anarchie

Michail Alexandrovič Bakunin
(1814-1976)

ruský šlechtic, revolucionář
Staví se proti náboženství,
odpůrce Marxe a Engelse

Petr Alexejevič Kropotkin (1842-1921)

ruský šlechtic, původně carský důstojník
Snažil se o sblížení anarchismu s
komunismem

Liberalismus

- **System politických, ekonomických, kulturních, sociálních a jiných hodnot (individualismus, víra v pokrok, preferování politické svobody, tolerance, uznání soukromého vlastnictví, omezení role státu a státní moci)**
- **Rodil se v procesu průmyslové revoluce a politických hnutí vycházejících z osvícenství, které vyústily v americkou a francouzskou revoluci.**
- **K hlavním představitelům patří B. Spinoza, J. Locke, Ch. Montesquieu, I. Kant, J.S. Mill, v ekonomice zejména A. Smith .**
- **Později zejména ekonomové – dnes neoliberalismus**

Adam Smith (1723 –1790)
skotský ekonom a filosof
zakladatel moderní ekonomie
představitel skotského osvícenství

Těžištěm jeho díla je kniha *Pojednání o podstatě a původu bohatství národů* (*An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*), zkráceně zvaná *Bohatství národů* (*Wealth of Nations*),

Představuje teorii spontánního řádu se svobodou, konkurencí a dělbou práce jako nezbytnými předpoklady bohatství všech členů společnosti, s podobenstvím o *neviditelné ruce trhu*.

Ještě dříve vydal významné, ale dnes méně populární dílo *Teorie mravních citů* (*The Theory of Moral Sentiments*), v němž odmítl vizi o možnosti centrálního řízení společnosti.

Člověk je však skoro stále závislý na pomoci svých bližních, a tu ovšem nemůže očekávat pouze od jejich dobré vůle. Mnohem spíše dosáhne svého tehdy, dokáže-li využít ve svůj prospěch jejich sebelásky a ukázat jim, že udělat pro něho to, co žádá, je v jejich vlastním zájmu. Nabízí-li kdo druhému jakýkoli výměnný obchod, navrhuje toto: Dej mi, co potřebuji já, a já ti dám, co potřebuješ ty. To je smysl každé takové nabídky. A takto také získáváme jeden od druhého valnou většinu oněch úsluh, které potřebujeme. Že se můžeme naobědvat, to není z dobré vůle řezníka, sládka nebo pekaře, nýbrž proto, že dbají svých vlastních zájmů. Nedovoláváme se jejich lidskosti, nýbrž jejich sobectví, a nikdy jim nevykládáme o svých potřebách, nýbrž o výhodách, které z toho budou mít...

(Adam Smith Bohatství národů, sv.1., Kapitola II)

Sociální učení Církve

- Lev XIII., encyklika *Rerum novarum* (1891)
- Pius XI., encyklika *Quadragesimo anno* (1931)
- Jan XXIII., encyklika *Mater et Magistra* (1961)
- Jan XXIII., encyklika *Pacem in terris* (1963)
- Pavel VI., encyklika *Populorum progressio* (1967)
- Pavel VI., apošt. list *Octogesima adveniens* (1971)
- Jan Pavel II., encyklika *Laborem exercens* (1981)
- Jan Pavel II., encyklika *Sollicitudo rei socialis* (1987)
- Jan Pavel II., encyklika *Centesimus annus* (1991)

Sociální politika a sociální práce na konci 19. a počátkem 20.století

- 1. Sociální problémy průmyslové společnosti a myšlenkové proudy s nimi související vedly ke změnám v postojích státu, společenských institucí (církví, odborů, politických stran a dalších) i jednotlivých občanů a k větší institucionalisaci sociálních aktivit.**
- 2. Rozvoj sociálních zákonů v oblasti sociálního zabezpečení (sociální pojištění), zdravotnictví školství**

- 3. Rozvoj charitativních a podpůrných spolků zaměřených na pomoc znevýhodněným – handicapovaným, chudým, vězňům atd.**
- 4. Sociální práce se vyčleňuje a profesionalizuje jako samostatná aktivita. Většinou ji provádějí ženy v rámci procesu své emancipace.**
- 5. Rozvoj sociologie a psychologie vede k profesionalizaci oboru.**
- 6. Vznikají specializované školy sociální práce.**
- 7. Rozhodující roli stále hrají osobnosti.**

Vývoj sociální politiky v Německu

- 1794 pruský občanský zákoník legalizoval činnost vzájemných podpůrných spolků a ukládal státu, zaměstnavatelům a místním úřadům povinnost poskytnout podporu v obtížných životních situacích
- 1870 vznikl Úřad pro sociální politiku (pracoval zde i známý sociolog Max Weber)
- 1881 císař ohlašuje připravované sociální reformy ,
- 1883 přijaty zákony ve sféře péče o zdraví
- 1884 zavedeny týdenní povinné příspěvky zaměstnavatelů a zaměstnanců do úrazového pojišťovacího fondu
- 1889 zavedeno starobní a invalidní pojištění
- 1918-1920

přijímání moderního sociálního zákonodárství, jako například přijetí zákona o osmihodinové pracovní době, zavedení placené dovolené, závazných forem vyjednávání mezi zaměstnavateli a zaměstnanci - kolektivních smluv, podpora sociálního bydlení a preventivní zdravotní péče. zákonná úprava kolektivního vyjednávání

Vývoj sociální politiky ve Švédsku

Do poloviny 19. byla hegemonelem sociálních aktivit církve

- 1763 zákon o podpoře chudých
- 1842 zavedení povinné školní docházky
- 1862 rozhodnutí vybudovat regionální síť nemocnic
- 1912 zákon o bezpečnosti práce
- 1913 univerzální povinné starobní a invalidní pojištění; ustavena Národní rada sociálních věcí a penzijní rada
- 1914 ustavena Státní rada pro veřejné práce a podporu v nezaměstnanosti
- 1919 zákon o osmihodinové pracovní době
- 1920 vzniká samostatné ministerstvo zdravotnictví a sociálních věcí
- 1924 nový zákon o péči o děti

Vývoj sociální politiky ve Velké Británii

- 1833 tovární zákon, omezující práci dětí
- 1834 zákon o podpoře chudých (New Poor Law)
- 1848 zákon o veřejném zdraví, tovární zákony
- 1870 školský zákon
- 1875 zákon o veřejném zdraví, reorganizace místní správy
- 1885 zákon o lékařské pomoci
- 1908 zákon o starobním pojištění
- 1911 zdravotní pojištění a pojištění v nezaměstnanosti

Školy sociální práce

První specializované *školy sociální práce* se objevily těsně před začátkem 20. století v Amsterdamu, New Yorku a Londýně. Nejdříve měly formu krátkodobých kurzů. Například Newyorská filantropická škola (dnešní Škola sociální práce Kolumbijské univerzity) začínala v roce 1898 jako šestiměsíční letní kurz a dvouletý studijní program nabízela až v roce 1910. Za dalších deset let vycházeli z devatenácti severoamerických univerzit, kde se učila sociální práce, první absolventi s magisterskou kvalifikací. Do začátku dvacátých let 20. století vznikly další desítky škol sociální práce v Evropě, v Severní i Jižní Americe. Některé byly založeny a podporovány církvemi, jiné byly svět-ské. Církevních škol sociální práce v průběhu 20. století ubývalo ve prospěch škol světských.

Některé významné osobnosti

Elizabeth Fryová (1780 – 1845)

Anglie– pomoc vězňům, bezdomovcům, chudým „
anglický vězeňský reformátor“, (křesťanka Quakerka,)

Navštěvovala ženské věznice a organizovala vzdělávání dětí

Jane Addamsová (1860-1935)

USA - zajímala se zejména o poměry
přistěhovalců.

V r. 1889 zakládá sociální ústav v
přistěhovalecké čtvrti Chicaga

- **Alois Klar (1763-1833)**

**německý pedagog ,
profesor pražské univerzity,
zakladatel a první ředitel Klárova
ústavu pro slepce v Praze**

Rudolf Jedlička (1869-1926)

**Český lékař, zakladatel Jedličkova ústavu
pro děti s tělesným postižením**

Alice Masaryková (1879-1966)

**zakladatelka a první předsedkyně
Československého červeného kříže,
bojovala za zlepšení sociální situace
a vzdělávání žen.**

Vybudovala ošetrovatelské školství a

v roce 1919 založila první Vyšší sociální školu v ČSR

Mezinárodní červený kříž

Mezinárodní organizace založená v r. 1863.

Zakladatel - Švýcar Jean Henri Dunant
a několik válečných lékařů,

Podnětem byly obrovské počty zraněných
v bitvě u Solferina.

Dunant získal v roce 1901 za své aktivity
první Nobelovu cenu míru

Mezinárodní hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce
pracuje podle těchto sedmi zásad: humanita, nestrannost,
neutralita, nezávislost, dobrovolná služba, jednota,
univerzálnost.

Dnes je Mezinárodní červený kříž humanitární hnutí v podobě mezinárodní neziskové organizace. Zabývá se poskytováním humanitární pomoci a lékařské péče v oblastech, kde je toho potřeba (přírodní katastrofy, válečné konflikty, boj s chudobou atd.).

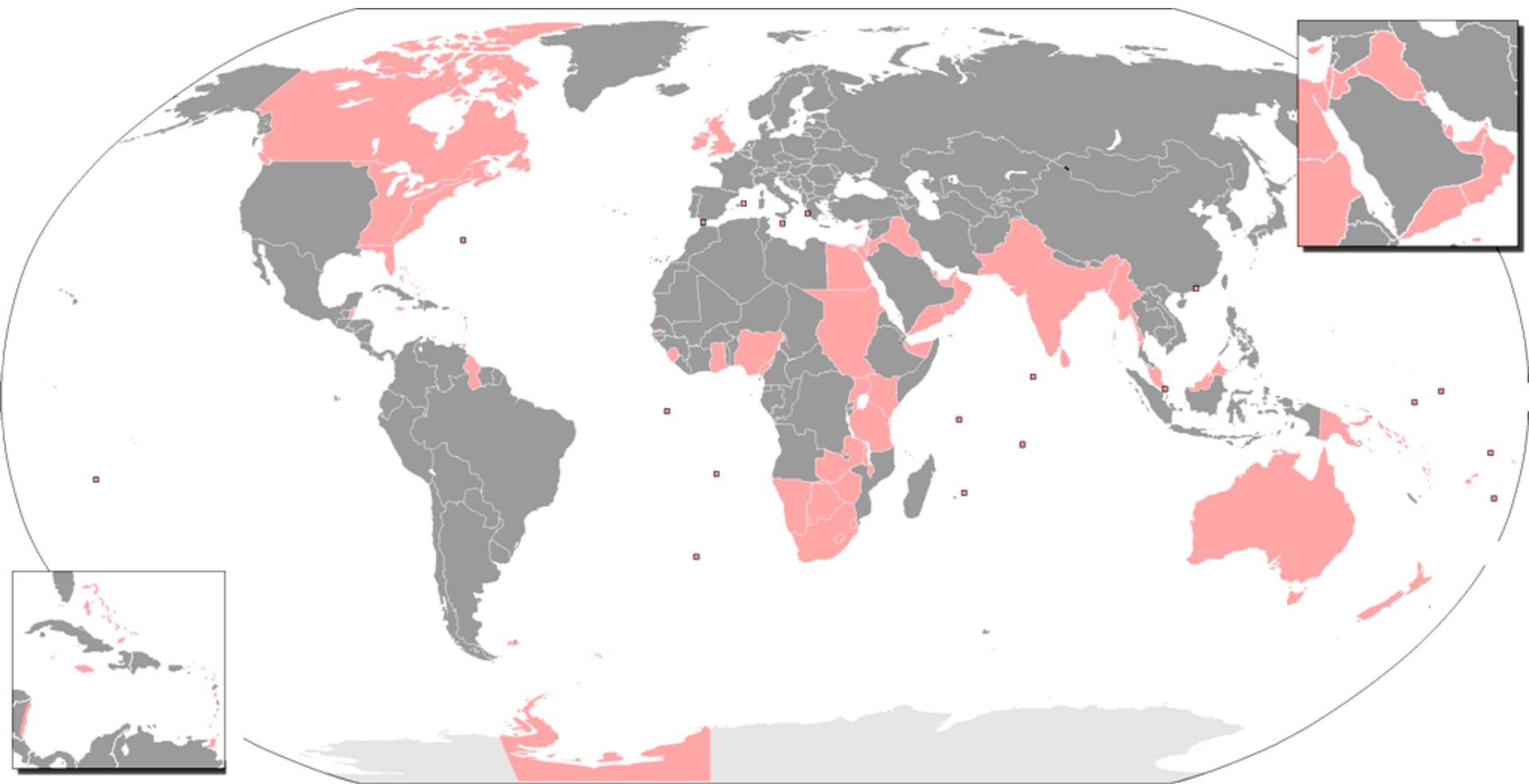
Symbolem a vlajkou je červený kříž na bílém poli. Pro muslimský svět má vlajka podobu červeného půlměsíce na bílém pozadí. Ve některých zemích Asie (např. Japonsko), pro které jsou předchozí náboženské symboly nepřijatelné, je na vlajce červený čtverec postavený na vrchol (též označovaný jako krystal) na bílém pozadí V Izraeli se užívá symbol Červené Davidovy hvězdy.

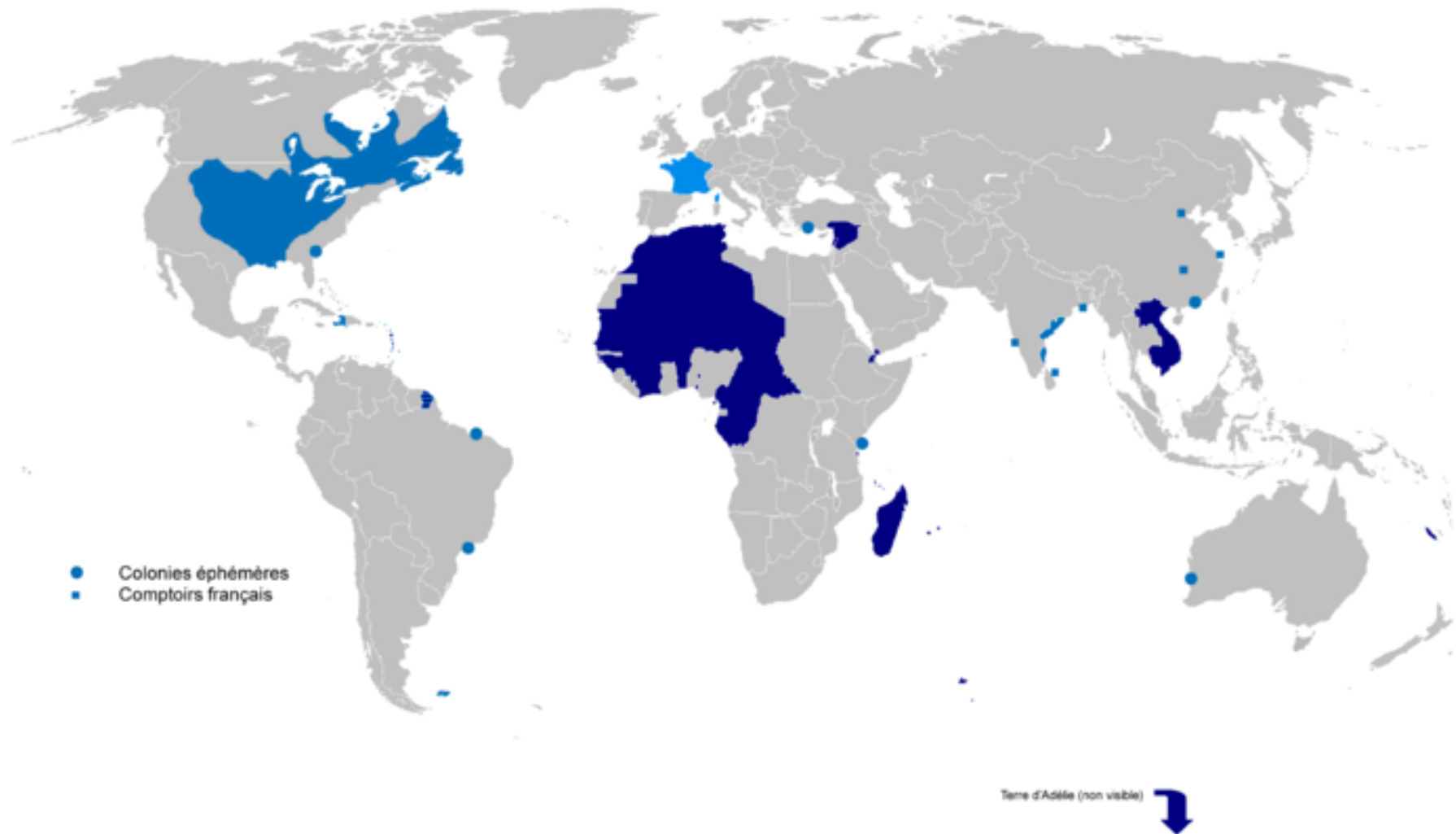
Rozdělení světa v 19.st. boj o kolonie

- **Počátky kolonizování zámořských území již v 16.,17. a 18.století - námořní výpravy, obchod Španělsko, Portugalsko, Holandsko**
- **Největší rozmach v 19.st. Velká Britanie, Francie**
- **Na konci 19.st. je svět rozdělen, Sjednotivší se Německo nemělo kolonie**

Britská koloniální říše

Francouzská koloniální říše

20. století – pokrok a války

Války 20. století 87 milionů mrtvých

	vojáků:	civilistů
1. světová válka	8,5 milionů	13 milionů
2. světová válka	19 milionů	20 milionů
další války	6 milionů	21 milionů
(do roku 1990)		
Rusko - Japonsko 1904-1905,		
Španělsko 1936-1939,		
Čína - Japonsko 1937, Korea 1950-1953,		
Vietnam 1961-1974,		
Afrika, Indie, Blízký a Střední Východ		

20. století – totalitní režimy

80-85 milionů mrtvých

Fašismus – nacismus 17 milionů
6 milionů Židů (z toho 2 miliony dětí)
800 tisíc Cikánů
2 miliony Poláků
6 milionů Rusů, Ukrajinců
a dalších národů SSSR
3 miliony Němců a dalších Evropanů

20. století – totalitní režimy

80-85 milionů mrtvých

Komunismus 60-65 milionů

Sovětský svaz

6-8 milionů (revoluce a občanská válka)

20-25 milionů v období stalinismu

Mao-ce-tungova Čína - 29 milionů

Rozšíření komunismu po 2. sv. válce

**(Východní Evropa, Korea, Vietnam,
Kambodža, Kuba)**

3 miliony

Moderní společnost (Moderna)

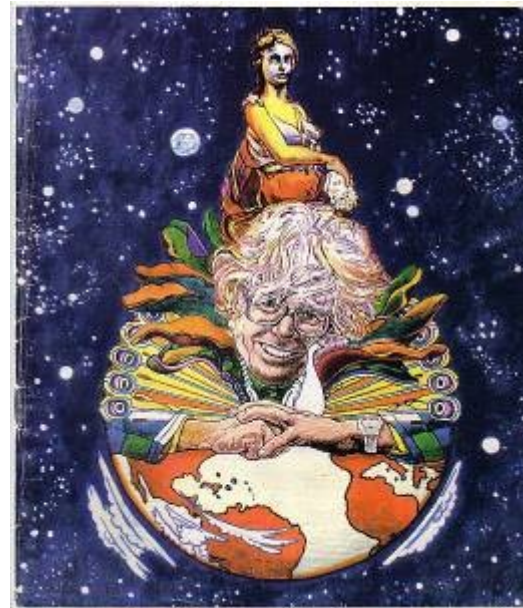
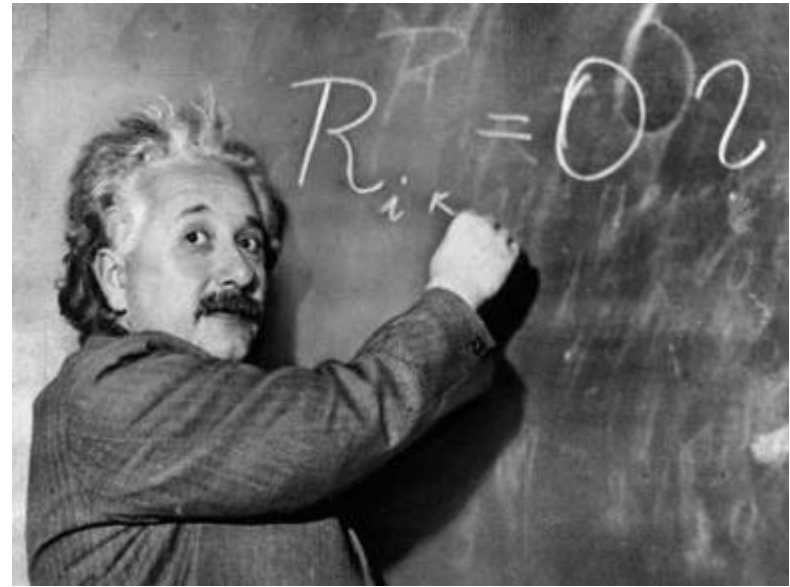
Základní principy

1. Svět je fungující systém.
2. Důležité je poznat systém, dát návod k jeho fungování, zapojit se.
3. Svět je projekt v čase. Čas je kumulativní, orientovaný, finální.
4. Svět je předmět administrace, správy.
5. Z hlediska vývoje existují dva společenské systémy:
Tradiční – předmoderní;
Moderní - euroamerická společnost, demokratická, kapitalistická, vědecká, sekulární.
6. Modernizace je historický proces vedoucí k prosperitě a stabilitě, který se bude postupně realizovat v celém světě.

Námítky

1. Univerzalita projektu vyžaduje moc – výsledkem je byrokratizace a totalizace
2. Dosavadní vývoj vede ke ztrátě důvěry v možnost dokonalého světa.
3. Moderní racionalita – paradigma pozitivistické vědy selhává

Reakce na období moderny

Postmoderna – „Světověk“

Akcenty:

1. Svoboda, tolerance, nenásilí
2. 2. Lidská práva
3. 3. Konec západního etnocentrismu
4. Vrátit ženě místo ve společnosti
5. Ekologická mentalita
6. Meze konzumní společnosti
7. Nové paradigma vědy
8. Nová spiritualita

Postmoderna – „Světověk

Nebezpečí:

1. Rozpad systému - ztráta jistot
2. Svoboda jako anarchie a egoismus
3. Rozpouštění pravdy - co je pravda?
4. Rozpouštění vědomí v nevědomí - ztráta identity
5. V oblasti spirituality : fundamentalismus nebo vágní spiritualita

**Důsledky pro sociální politiku
a sociální práci !**